

«Αθήναι, 1 Οκτωβρίου 1912»

Πρώτη 2 Αυγούστου 1913.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΣ

ΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ

Ο Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ

- Ἡ προσευχὴ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου
- Αἱ κινήται ἐκκλησίαι τῆς Βασιλιῆδος
- Κινήτων ἐκκλησιῶν τύποι

Ἡ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τοῦ στρατοῦ δὲν ἀρκεῖ μόνον, ὡς ἤδη ἐγράψαμεν ἐν ταῖς Ἀθήναις (21 καὶ 23 Σεπτ.), ἡ εὐλόγησις τῶν σημειῶν καὶ ἡ ὡς ἐφόδιον διδομένη ἀγία Κοινωνία, ἀλλὰ ἀπαραίτητος κυρίως τυγχάνει ἡ ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ ἀνελλιπὴς ἐπιτελεσις τῆς θείας λειτουργίας μετὰ καταλλήλου, σαφοῦς καὶ συντομωτάτου κηρύγματος τοῦ θείου λόγου.

Οἱ στρατηγοὶ ἅς ἐκλέγῃσι καὶ ἅς προτοιμάζωσι διὰ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας τὰς ψυχολογικάς καὶ κρίσιμους στιγμὰς, καθ' ἃς ἔμπλεοι θείου πόθου, ἀγιασμοῦ καὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ὁρμῶσιν οἱ ἄνδρες πρὸς θρίαμβον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, καὶ ὡς ὁ ἱερεὺς πρὸ τῆς θείας λειτουργίας ὀφείλει νὰ λέγῃ καὶ λέγει τὸ «Κύριε τὰ χεῖρά μου ἀνοίξεις καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν Σου», αὐτῶ καὶ οἱ ἄνδρες ἐπὶ Κύριον πεποιθότες καὶ ἐπὶ τὸ δίκαιον, ἅς λέγωσι «μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τὸ ὄνοματί Σου δὸς δόξαν» καὶ αὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσαν, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν. Κύριε σῶσον τὸν Βασιλέα καὶ εἰσάκουσον ἡμῶν».

Μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι χεῖρ Κυρίου ἐπὶ κυρυφὴν Βασιλείας καὶ ὅτι ὁ Βασιλεὺς εἶναι τὸ ἱερὸν πρόσωπον, ἐφ' οὗ συγκεντροῦνται οἱ πόθοι τοῦ ἔθνους καὶ ἐν ᾧ καὶ μόνῳ παρίσταται τὸ ἑναιῖον τῆς φυλῆς καὶ τοῦ ἔθνους καὶ διὰ τοῦτο ὅταν οἱ χριστιανοὶ ὑμνογράφοι λέγωσι «νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος» ἐν τῷ προσώπῳ τῶν βασιλέων διαβλέπουσι τὴν νίκην αὐτοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Πρὸς ἐπίτευξιν ἐπομένως τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ ἀπαραίτητος καὶ ἀνυπολογίστου ἡθικῆς ἀξίας ἡ δύναμις τῶν κινητῶν ἐκκλησιῶν, ἐν οἷς οἱ ἱερεῖς νὰ ἐπιτελοῦσι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ μεθ' ἣν συντόμως καὶ σαφῶς νὰ κηρύττωσιν ἐμπνέοντες εἰς τοὺς ἄνδρας τὴν πεποίθησιν ὅτι οὗτοι εἰσὶν ὄργανα τῆς θείας βουλῆς, ὅπως ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀναλάμψῃ τὸ φῶς καὶ καταποθῇ εἰς τέλος θάνατος, ὃν ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας φέρουσιν οἱ βάρβαροι, τοῦ βασιλείου γένους καταδυναστεύοντες.

— Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος καὶ αἱ κινήται Ἐκκλησίαι

Τῶν κινητῶν ἐκκλησιῶν χρῆσιν ἐν τῷ στρατεύματι πρῶτος ἐποίησαντο ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος «σκηνὴν εἰς ἐκκλησίαν εἰκασμένην περιέφερον ἥνικα πολεμίοις ἐπεστράτευεν, ὥστε μὴδὲ ἐν ἐρημίᾳ διάγοντα αὐτὸν ἢ τὴν στρατείαν ἱεροῦ οἴκου ἀμοιρεῖν, ἐν ᾧ δέοι τὸν θεὸν ὑμνεῖν καὶ προσεύχεσθαι καὶ μυστηρίων μετέχειν», ὃς καὶ ἰδίους ἄνδρας κατ' ἀπορέμας τῆς σκηνῆς τῆς Π. Διαθήκης εἶχεν ἀφορίσει π. ὡς ὑπηρέσαν αὐτῆς ἀσυνείποντο γὰρ καὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι τῆς σκηνῆς προσδεδεμένοι, «οἱ κατὰ τὸν νόμον τῆς Ἐκκλησίας τὴν περὶ ταῦτα τάξιν ἐπλήρουν».

Οἱ Βυζαντινοὶ ἐρμηνεύοντες τὴν ἐννοίαν τοῦ Βασιλέως, ἐλέγον ὅτι: «Βασιλεὺς ἐστὶν ἄνθρωπος ἐπιστάσις, κοινὸν ἀγαθὸν πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. Σκοπὸς δ' Αὐτοῦ τῶν τε θνῶν καὶ ὑπορχόντων ἡ φυλακὴ καὶ ἀσφάλεια, καὶ τῶν ἀπολωλότων δι' ἀγρύπνου ἐπιμελείας ἡ ἀνάληψις, καὶ τῶν ἀπόντων διὰ σοφίας καὶ δικαίων τρόπων καὶ ἐπιτηδευμάτων ἡ ἀνάκτησις».

— Ἡ προδευχή τοῦ Μεγάλου Κωνσταν-
τίνου

Ὁ αὐτὸς δὲ Μέγας Κωνσταντῖνος (ρωμαῖστὶ) εἶχε συντάξει τὴν περίφημον εὐχὴν ταύτην, ἣν οἱ στρατιῶται ἐπὶ καθαροῦ πεδίου προϊόντες καὶ ἄνω τὰς χεῖρας αἶροντες ἔλεγον :

«Σὲ μόνον οἶδαμεν Θεόν, Σὲ βασιλέα γνωρίζομεν, Σὲ βοηθὸν ἀνακαλούμεθα, παρὰ Σοῦ τὰς νίνας ἡράμεθα, διὰ Σοῦ κρείττους τῶν ἐχθρῶν κατέστημεν, Σοὶ τὴν τῶν ὑπαρξάντων ἀγαθῶν χάριν γνωρίζομεν, Σὲ καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίζομεν, Σοῦ πάντες ἰκέται γινόμεθα, τὸν ἡμέτερον βασιλέα Κωνσταντῖνον παῖδάς τε αὐτοῦ θεοφίλους, ἐπὶ μάλιστα τῇμιν βίου σῶον καὶ νικητὴν φυλάττεσθαι ποτινώμεθα».

Πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις ὁ αὐτὸς καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὅπλων τὸ τοῦ σωτηρίου τροπαίου σύμβολον κατασημαίνεσθαι ἐποίει.

Τὴν χρῆσιν δὲ τοιούτων κινητῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν ἰδ'. αἰῶνα ἀναφέρει καὶ πατριαρχικὸν ἔγγραφο τοῦ 1381.

— Αἱ κινηταὶ Ἐκκλησίαι τῆς Βασιλιδῆς

Μετὰ δὲ τὴν χειμέριον καὶ ζοφερὰν νύκτα τῆς δουλείας, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἐλευθερίας, πρώτη ποιήσασα χρῆσιν τῶν κινητῶν ἐκκλησιῶν ἐστὶν ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα Ὀλγα, προθύμως καὶ ἀπειδῶς χορηγήσασα τοιαύτας εἰς φυλακὰς, εἰς ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα καὶ εἰς ζητήσαντα στρατιωτικὰ σώματα, μίαν δὲ τοιαύτην ἐχορήγησε καὶ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 97 εἰς τὸν εὐλαβέστατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Ἐλευθέριον Καστρηνσίου, ἐκουσίως καὶ ἃ εὐ οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς ζητήσαντα νὰ παρακολουθήσῃ τὸ σπράτευμα, καὶ ὅστις καθ' ἃ ἔχει εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔγγραφο δὲν ἄφησε σχεδὸν τάγμα, στρατιωτικὸν σταθμὸν καὶ στρατιωτικὴν καταύλισιν εἰς ἣν νὰ μὴ τελέσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν, νὰ κηρύξῃ, νὰ ἐξομολογῇ καὶ νὰ κοινωνήσῃ τοὺς θνήσκοντας.

Πλὴν δὲ τοῦ ἱερέως τούτου παρηκολούθησεν ὡσαύτως ἐκουσίως καὶ ὁ νῦν ἐν μακαριστοῖς ἱερεὺς Θεόδωρος Παπακωνταντίνου ὡς καὶ εἴ τις ἕτερος, οὗτοι ἅγιον ἔρτον ἐν τοῖς ἀρτοφορίοις αὐτῶν περιφέροντες, ἅτινα ἡ Α. Μ. αὐτοῖς παρέχώρησε μετὰ συνεννόησιν τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀθηνῶν.

— Κινητῶν Ἐκκλησιῶν τύποι

Τῶν κινητῶν Ἐκκλησιῶν ἔχομεν δύο τύπους. Ὁ πρῶτος τύπος σχηματίζει πλήρες τὸ ἱερὸν βῆμα. Ἐχει ἐν μέσῳ τὴν ὄραιαν Πύλην, πρὸς Β. δὲ καὶ Νότ. ἀνά μίαν ἔτι θύραν. Ἐκατέρωσε δὲ τῆς ὄραιας Πύλης τὰς εἰκόνας τοῦ Ι. Χ. καὶ τῆς Θεοτόκου. Ὀλόκληρον δὲ τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ ἡ στέγη προφυλάσσεται ὑπὸ στερεοῦ ἐκ λινοῦ ὑφάσματος· φέρει δὲ ἄνω τῆς ὡ-

ραίας Πύλης ἀέτωμα, ἐφ' οὗ συνήθως τὸ ἱερὸν τοῦ Ι. Χ. μονόγραμμα καὶ τὸ Α καὶ Ω τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀλλαις λέξεσιν εἶνε πλήρες ἱερὸν βῆμα, ὅπερ ὅπου ἂν στηθῇ ἀποτελεῖ τελείαν Ἐκκλησίαν, τοῦ περὶ ἀναπεπταμένου χώρου σχηματίζοντος τὸν Ναόν, εἰς δὲ ἀπειρία πλήθους προσαρμόζεται ἀντὶ δὲ τοῦ ἀπὸ τοῦ θόλου χειροποιήτου Ναοῦ κρεμασμένου πολυελαίου, ἐννοήσατε αὐτὸν τὸν Ἥλιον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ θόλου τὴν κινητὴν ταύτην Ἐκκλησίαν ἐν ὑπαίθρῳ περικυκλοῦντα καὶ καταφωτίζοντα.

Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ζυγίζει ἀπὸ 50—100 ὀκάδων, αὐτοστιγμὴ λυομένη καὶ λίαν εὐκόλως ἀπὰ τόπου εἰς τόπον μεταφερομένη.

Τοιαύτας Ἐκκλησίας δύνανται νὰ ἴδωσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες κυρίως ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐν αἷς ἡ Α. Μ. παρέσχε τοιαύτας.

— Ὁ δεῦτερος τύπος

Προκειμένου ὁμως περὶ πολέμου, τὸ σχῆμα καὶ ὁ τρόπος τῆς κινητῆς Ἐκκλησίας ἐτροποποιήθη εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Ἐπὶ δισκελίου (ὑψ. 0,81), ὅπερ διαπλώνεται, τίθεται ξυλίνη πλάξ (48×66) ἣτις ὡσαύτως διπλώνεται (δίπτυχος).

Εἰς τὰ ἄκρα ταύτης εἰσὶ γεγραμμένα τὰ ἀρχικά τῶν ὀνομάτων τῶν 4 Εὐαγγελιστῶν καὶ τὸ χωρίον τῆς Ἀποκαλύψεως ε'. 9.

Ἐπὶ ταύτης τίθεται τὸ ἐκ λινοῦ κατασάρκιον ἡ ἐνδυτὴ, τὸ ἀντιμηθύσιον, τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ὁ τίμιος Σταυρὸς μετὰ τῶν ἐκατέρωσε κηροπηγίων.

Ἐπ' αὐτῆς τελεῖται ἡ θεία λειτουργία· τίθεται δὲ αὕτη ἡ ἐντὸς στρατιωτικῆς σκηνῆς, ἐὰν πνέῃ ἄνεμος, ἡ ἐν ὑπαίθρῳ, μέγαν κῦκλον σχηματίζοντων τῶν περὶ αὐτὴν στρατιωτῶν.

Λυομένη δὲ ἡ Ἐκκλησία αὕτη ζυγίζει 2 μόνον ὀκάδας (ἐκτὸς τῶν ἀμφίων) καὶ ἦν εὐκολώτατα φέρει βασιλῶν αὐτὸς ὁ ἱερεὺς.

Τὸν τύπον τῆς Ἐκκλησίας ταύτης δύνανται νὰ ἴδῃ ὁ ἐπιθυμῶν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἐλευθερίου Καστρησιῶ, ἡ εἰς φωτογραφικὰ ἀπότυπα, ἅτινα ἔχομεν παρ' ἡμῖν.

Δὲν νομίζομεν ἄσκοπον νὰ συστήσωμεν εἰς τὸ ἁρμοδίον Στρατιωτικὸν Ὑπουργεῖον ὅπως ἀδεία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου χορηγῇ τοιαύτας εἰς τοὺς μετὰ τόσης προθυμίας προσφερομένους ἱερεῖς.

— Ἡ ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐωθινὴ προδευχή

Ὡς κατακλιθεὶς δὲ τοῦ ἄρθρου ἡμῶν τούτου δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον ὅπως οἱ ἡγούμενοι τοῦ στρατοῦ καθ' ἐκάστην, ἅμα τῇ ἐγέρσει διὰ τοῦ ἐωθινοῦ σάλπισματος διατάσσωσι τοὺς στρατιώτας (ἡγούμενου τοῦ ἱερέως, τὸ ἐπιτραχήλιον αὐτοῦ φέροντος) ὅπως στρέφονται πρὸς Α. καὶ ἐκεῖ, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἀναχωρεῖται τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀναμένοντες καὶ χεῖρας ὀσίας, ὡς οἱ στρατιῶται τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου αἰρόντες, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου κοινῇ ψάλλωσι τὴν ἐωθινὴν προσευχὴν Τελεσφόρου τοῦ Ἐπισκόπου: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ», ἥς προτάσσεται ὁ εὐχαριστήριος πρόλογος «Δόξα Σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς».

Δύνανται νὰ φαντῶσθαι τις ποῖον τὸ θρησκευτικὸν μεγαλεῖον, ὅπερ θέλει ἐξεγέρει καὶ πληροῖ τὰς καρδίας χιλιάδων στρατιωτῶν ἐν τῷ ἀπεράντῳ ἀχειροποιήτῳ τούτῳ ναῶ, (ἐν ᾧ λιθανωτὸς τὰ νέφη, καὶ ψάλλται πᾶσα πνοὴ αἰνοῦσα τὸν Κύριον), αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν ψυχλόντων τὸν ὑπερόχου θρησκευτικῆς ποιήσεως ὕμνον

« Ὑμνοῦμέν Σε, εὐλογοῦμέν Σε, προσκυνοῦμέν Σε, δοξολογοῦμέν Σε διὰ τὴν μεγάλην Σου δόξαν».

«Κύριε Βασιλεῦ, ἐπουράνιε Θεέ, πάτερ παντοκράτωρ»

«Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν»

«Ὅτι Σὺ εἶ μόνος ἅγιος»

«Καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, νικηφόρως νὰ φέρωμεν τὰ ὅπλα, γενναίως πίπτοντες μάρτυρες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος».

Στρατὸς τοιοῦτος διὰ τοιούτων ἡθικῶν καὶ ὁλικῶν μέσων καθωπλισμένος τί δὲν δύνανται νὰ πράξῃ;

Ἀς ἀπαντήσῃ ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν φυλακῶν τῆς Περσίας Ζαχαρίας ὁ Πατριάρχης, οὗ τὴν φωνὴν ἀκήκοεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, καὶ

αὐτὸν μὲν ἠλευθέρωσε, τὸν δὲ τίμιον Σταυρὸν,
ἐπὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἐν μέσῳ
ἀπείρου λαοῦ ἀνύψωσε, πάντων τὸν θούριον ὕμνον
τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους ψαλλόντων.
«Σῶσον, Κύριε τὸν λαόν Σου, καὶ εὐλόγησον
τὴν κληρονομίαν Σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ
βαρβάρων δωρούμενος, καὶ τὸ Σὸν φυλάττων
διὰ τοῦ Σταυροῦ Σου πολίτευμα».

Αὕτῃ ἡ δύναμις τῆς πίστεως, Αὕτῃ ἡ ἀκατα-
μάχητος ἰσχύς τῆς θρησκείας, ὅταν τὰ τέχνα
τοῦ φωτός εἰσὶν ἡναγκασμένα νὰ πολεμῶσι κατὰ
τῶν τέχνων τοῦ σκότους.

Ἐκ τῶν ἄνω ἐκτεθέντων δῆλον ἡλίκη παρ-
σταται ἀνάγκη τῶν κινητῶν ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς
νὰ τελῶνται τὰ μυστήρια, δι' ὧν νὰ εὐλογῶν-
ται, ἀγιάζωνται καὶ προετοιμάζωνται τὰ τέχνα
τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος ὅπως ἀπὸ
στιγμῆς εἰς στιγμὴν λάβωσι τὸν ἀμαράντινον
τῆς δόξης στέφανον καὶ καταγευθῶσι τῆς τιμῆς
ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ διὰ πάντων τῶν αἰώνων νὰ
μνημονεύονται ὡς ἥρωες γενναίως ὑπὲρ πίστεως
καὶ πατρίδος πεσόντες.

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗΣ